

Záchranné archeologické výskumy v r. 1995 a 2008-2010 v Zohori, okr. Malacky.

Germánsky kniežací hrob z doby rímskej o polykultúrne archeologické nálezisko v Zohori .

PhDr. Kristian Elschek, CSc., Archeologický ústav SAV v Nitre, vedúci výskumov

Významné polykultúrne archeologické nálezisko sa nachádza na vyvýšenine nad záplavovým územím rieky Moravy v polohe Piesky. Lokalita je známa od 50-tych rokov 20.storočia kedy sa tu pri ťažbe štrku porušilo niekoľko germánskych kniežacích hrobov z doby rímskej. Podarilo sa tu doložiť a preskúmať aj osídlenie z mladšej doby kamennej (kultúra s lineárnou keramikou), zo staršej, strednej a mladšej doby bronzovej, z mladšej doby železnej-laténskej (Kelti), z doby rímskej (Germáni a Rimania) i zo včasného stredoveku (Slovania a Avari, 8.- 9. stor.).

Najväčší význam dosiahlo tunajšie osídlenie v dobe rímskej. Centrálné sídlisko s pohrebiskom a germánske kniežacie sídlo v Zohori je len 15 km vzdialené od rímskej hranice. Sídlisko zohrávalo počas celej doby rímskej v 1.-4. storočí dôležitú úlohu ako obchodné centrum na Jantárovej ceste severne od hlavného mesta rímskej provincie Panónia-Carnuntum. Svedčí o tom aj rozsiahla kolekcia rímskych mincí (120 exempl.), spôn (250 exempl.), terra sigillata (170 ks), početných drobných nálezov a bronzových nádob. Časť nálezov z lokality dokladá začiatok osídlenia krátko po zlome letopočtu v období vlády cisára Tibéria (14-37 po Kr.) a svedčí o dôležitom postavení náleziska počas doby vlády germánskeho kráľa Vannia (20-50 po Kr.) ako „colná kontrolná stanica“ na Jantárovej ceste. Počas 1.- 2. storočia sa rozsiahle centrálné sídlisko stalo obchodným strediskom a sídlom germánskych elít. Veľký rozmach zažilo sídlisko aj po „markomanských vojnách“ (166-180 po Kr.) počas doby rozkvetu Panónie v priebehu 1. pol. 3. storočia. Túto skutočnosť dosvedčujú nielen početné rímske nálezy, ale aj doteraz vyše 500 úlomkov rímskych tehál a strešnej krytiny. Je pravdepodobné, že v areáli náleziska stáli počas mladšej doby rímskej stavby ktoré časovo súviseli s rímskou stavebnou činnosťou v Bratislave-Devíne, Bratislave-Dúbravke a Stupave. Podľa doterajších výsledkov sa dá predpokladať, že v priebehu 1. pol. 3. storočia Rimani kontrolované predpolie rímskej hranice sa stalo tzv. „Tretou zónou“ medzi Panóniou a severodunajským barbarikom. Svedčí o tom inventár vyššie spomenutých kniežacích hrobov, kde sa nachádzali predovšetkým súpravy rímskych bronzových a sklenených nádob, ale aj strieborné dvojchuché čaše (kantaros), strieborné spony a masívny zlatý náramok. Menšie záchranné výskumy tu 60-80-tych rokoch 20.storočia vykonal Archeologický ústav SNM.

Od roku 1994 na nálezisku realizuje Archeologický ústav SAV (K. Elschek) systematické i záchranné výskumy a prieskumy. Na nálezisku sa realizovalo aj letecké snímkovanie (AÚ, I. Kuzma-J. Rajtár, Eurosense-Ing. R. Barca), geofyzikálna prospekcia (AÚ-J. Tirpák), geodetické spracovanie (AÚ-M. Bartík) a výskum sepulkralného objektu (2008, K. Elschek-J. Rajtár-V. Varsík). Geofyzikálna prospekcia sa tu od roku 2009 realizuje aj v spolupráci s Rakúskym archeologickým ústavom vo Viedni (ÖAI, S. Groh-V. Lindinger). **V rokoch 1995 a 2008-2010 sa tu v súvislosti s rozšírením skládky A.S.A. Zohor uskutočnili veľkoplošné záchranné predstihové výskumy** (K. Elschek). Podrobne preskúmaná plocha činí doteraz takmer 5 ha, bolo tu zdokumentovaných a preskúmaných takmer 400 archeologických objektov, početné nadzemné kolové stavby, kostrové pohrebisko zo staršej doby bronzovej a žiarové i kostrové hroby z doby rímskej.

Objavom európskeho významu je nález neporušeného kniežacieho hrobu germánskeho veľmoža. Tento patril k najvyššej vrstve vtedajšej spoločnosti ktorá ovládala územie západného Slovenska. V komorovom

kostrovom hrobe bol pochovaný asi 170 cm vysoký muž v zrelom veku (maturus I, 40-50 rokov, určil J. Jakab). Medzi pohrebne milodary patrilo sedem vzácných bronzových a dve sklenné nádoby ktoré boli vyrobené v Rímskej ríši, ďalej tri germánske keramické nádoby, tri spony, britva, nôž, nožnice, kovania drevenej skrinky, súčasti opaska a ostrohy. Na nálezoch sú zachované aj početné stopy textilu a odtlačky dreva. Medzi najvzácnejšie predmety patrila bronzová kanvička, z ktorej si germánska nobilita nalievala víno. Rúčka kanvičky je ozdobená plastikou boha obchodu – Merkúra. Nálezy z kniežacieho hrobu boli v roku 2010 prezentované v rámci “Noci výskumníkov v OC Avion v Bratislave“ a tiež počas dňa otvorených dverí AÚ SAV v Nitre. Po zakonzervovaní bude hrob sprístupnený verejnosti. Nálezisko bolo dlhodobo porušované nelegálnou činnosťou, preto je v súčasnosti intenzívne monitorované políciou.

Zhrnutie :

Výskumy a prieskumy v Zohori priniesli mimoriadne významné poznatky pre viaceré časové etapy praveku až po včasný stredovek. Ťažisko osídlenia bolo v dobe rímskej. Zatiaľ na Slovensku nepoznáme nálezisko osídlené počas celej doby rímskej (1. až 4. storočie po Kr.) kde by boli zastúpené a skúmané takmer všetky aspekty osídlenia náleziska s dokladmi výroby a k nemu prislúchajúce pohrebisko. Na sídlisku sa okrem obydlí a sídliskových jám skúmali aj výrobné areály (hutnícke okrsky, depot zlomkov bronzových nádob určených na ďalšie spracovanie, okrskov so špecifickými výrobnými objektmi vyplnenými kameňmi, popolom a nálezmi) i viaceré studne aj zo zvyškami výdrevy. Rozsiahle urnové pohrebisko zo staršej doby rímskej ležiace na východ od sídliska slúžilo pravdepodobne nielen pre tunajšie centrálné sídlisko ale aj pre okolité osady a dvorce. Na pohrebisku sa nachádzali hroby pospolitého ľudu, bojovníkov i bohaté žiarové hroby mužov, žien a detí. V roku 2008 bol preskúmaný kruhovou priekopou obkolesený objekt, ktorý súvisel s pochovávaním na pohrebisku. Nachádzali sa tu úlomky strieborných nádob, súčasti konských postrojov a ďalšie predmety i šperky z bronzu a striebra ktoré boli pozlátené a zdobené filigránom. Kostrové hroby najvyšších príslušníkov vtedajšej germánskej spoločnosti sa nachádzali izolovane na juhozápad od žiarového pohrebiska. K trom kniežacím hrobom bez nálezových okolností, náhodne nájdeným pri ťažbe štrku v 50-tych rokoch 20. storočia, pribudol unikátny kniežací kostrový komorový hrob preskúmaný počas záchranného archeologického výskumu v r. 2010.

Ďalšie informácie: www.asa.sk/novinky.asa

www.oeai.at/index.php/slowakei.html

Obr. 1. Mince.

Obr. 2. Kniežací hrob.

Obr. 3. Pohrebné milodary – nádoby.

Obr. 4. Pohrebné milodary – výber.

Obr. 5. Komisia.